संस्कृतम् – सम्प्रेषणात्मकम्,कक्षा – नवमी

समयः – होरात्रयम् पूर्णाड्.काः – 90

निर्देशाः –

(i) प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।

खण्डः (क) अपठित–अवबोधनम् – 10 अंकाः,

खण्डः (ख) रचनात्मकं कार्यम् – 15 अंकाः

खण्डः (ग) अनुप्रयुक्तव्याकरणम् – 30 अंकाः,

खण्डः (घ) पठित–अवबोधनम् – 35 अंकाः

(ii) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः। (iii) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि ।

(iv) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया। (v) उत्तराणि सस्कृतेन एव लेखनीयानि ।

खण्डः (क)

अपठित – अवबोधनम् 10 अंकाः

1. अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा निर्देशानुसारं अनुच्छेदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

भारतीयेषु पुराणेषु सर्वदेवमयी गौरित्युद्घोषित मास्ते। माता तु उत्पन्नं बालकं त्रिवर्षपर्यन्तमेव दुग्धं पाययति तदनंतरं तु आजीवनं दुग्धं वयं गोरेव लभामहे। अतएव गौः मानवसमाजस्य धात्री अस्ति। अथर्ववेदे कथितम् अस्ति–'गोमातुः भारीरे सर्वे देवाः निवसन्ति।' आर्यसमाजस्य जनकः स्वामी दयानंदः 'गौ करुणानिधिः' इत्यस्मिन् पुस्तिकायाम् गोमहत्वं व्यज्ञापयत्। गोदुग्धं अमृतमिव भवति सर्वे जानन्त्येव गोमूत्रे नाइड्रोक्ससल्फर, अमोनिया गैस, तॉबा, लोहा, आदयः तत्वाः भवन्ति। गोमूत्रेण असाध्याः रोगाः न यन्ति। पंचगव्यैः (दुग्ध, घृत, दधि, गोमय, गोमूत्र) बहूनि उपचाराणि भवन्ति। अद्यापि भारतीयाः सर्वेषु धार्मिककार्येषु गवामेव दानं कुर्वन्ति अतएव गौः भारतस्य महत्वपूर्णा सम्पत्तिर्वर्तते। तस्याः गोसम्पत्तेः सुरक्षा भारतीयानामस्माकमावश्यकं कर्तव्यं वर्तते। यतोहि वयं जानीमः एव –''गावो वि वस्य मातरम् ।''

I. एकपदेन उत्तरत– 1/2X4=2

(i) बहूनि उपचाराणि कैः भवन्ति ?

(ii) 'गौ करुणानिधिः' पुस्तिकायाम् गोमहत्वं कः व्यज्ञापयत् ?

(iii) असाध्याः रोगाः केन न यन्ति ?

(iv) गौः मानवसमाजस्य का अस्ति ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत– 1X2=2

(i) अथर्ववेदे किं कथितम् अस्ति ?

(ii) भारतीयेषु पुराणेषु किम् उद्घोषितमास्ते

Iv. अस्य गद्यांशस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत् । 2

III. **निर्देशानुसारं प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत –** **1X4=4**

(i) 'गोमूत्रेण असाध्याः रोगाः नश्यन्ति।' अस्मिन् वाक्ये विशेषणपदम् किम् ?

(अ) गोमूत्रेण (ब) असाध्याः (स) रोगाः (द) नश्यन्ति

(ii) 'पुस्तिकायाम्' पदे का विभक्तिः ?

(अ) द्वितीया (ब) तृतीया (स) सप्तमी (द) सम्बोधन

(iii) 'निवसन्ति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) अथर्ववेदे (ब) गोमातुः (स) शरीरे (द) देवाः

(iv) साध्याः इत्यस्य किं विलोमपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) असाध्यायाः (ब) असाध्याः (स) धात्री (द) गोमय,

खण्डः 'ख '

रचनात्मकं कार्यम् **15 अंकाः**

2. **संगणककक्षायां प्रवेशं प्राप्तुं प्रधानाचार्यं प्रति लिखिते प्रार्थनापत्रे रिक्तस्थानानि उचितपदैः पूरयत। पत्रं पुनः उत्तरपुस्तिकायाम् लिखत्।** **1/2X10=5**

देववाणी भवनम्
तिथिः ....

(1)................................. प्रधानाचार्यवर्याः

(2)..,

सविनयं निवेदयामि यत् अहं (3)..................... कक्षायां 90 प्रतिशतअंकान् गृहीत्वा उत्तीर्णः जातः। अधुना अहं (4)................. प्रवेष्टुम् इच्छामि। गणितविषये तु (5).................. सर्वदा शतप्रतिशतम् (6)......................गृह्यन्ते। अद्यत्वे सर्वेषु कार्येषु (7).................. अनिवार्यम्। कृपया महम् (8)........................ प्रदाय (9)..................माम् अनुगृह्णन्तु ।

(10)...

प्रार्थी
अ. ब. स.

मंजूषा –

मान्याः, सधन्यवादः, आदरणीयाः, स्वीकृतिं, अंकाः, संगणककक्षायां, दशम, मया, संगणकम्, भवन्तः

Edufever™

3. मंजूषायां प्रदत्त–शब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पंच वाक्यानि संस्कृतेन लिखत्– **2X5=10**

मंजूषा

अभिनयं, अतीव, साधु, आत्मविश्वासः, जागृतः, आनन्दवर्धकः,पठति, वातावरणं,सावधानाः

अथवा

स्वविद्यालये भवता/भवत्या प्रथमवारं संस्कृतनाटकस्य आयोजनं कृतम् । स्वमनोदशां वर्णयन् पंच वाक्यानि संस्कृतेन मंजूषापदसहायतया लिखतु । **2X5=10**

मंजूषा –

मार्गदर्शनेन, चित्तं, व्याकुलं, अभिनयं, अतीव, साधु, आत्मविश्वासः, जागृतः, करतलध्वनिं, प्रसन्नाः, आदेशेन

खण्डः 'ग '

'अनुप्रयुक्त व्याकरणम्' 30 अंकाः

4. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् – 1/2X12=6

(i) यथा .... तथा प्रजा।

(अ) राज्ञः (ब) राजा (स) प्रजा (द) जना

(ii) .... दे ारक्षायै वचनबद्धाः सन्ति।

(अ) भवन्तः (ब) भवान (स) भवत् (द) मूर्धा

(iii) भारीरे तु .... निवासः भवति।

(अ) आत्म (ब) दन्ताः (स) आत्मनः (द) आत्मा

(iv) सागरवि वविद्यालये .... पाठयन्ति

(अ) विद्वानाः (ब) विद्वान (स) विद्वान्सः (द) विद्वान्

(v) .... समयम् व्यर्थं मा कुरु।

(अ) गच्छन (ब) गच्छन् (स) गच्छन्तं (द) गच्छतः

(vi) .... अनेक गुणाः विद्यन्ते।

(अ) आत्मनि (ब) आत्मनस्य (स) आत्मनः (द) आत्मा

(vii) .... आगते प्रणामः कर्तव्यः।

(अ) विदुशः (ब) विदुशाम् (स) विदुश (द) विदुशि

(viii) .... वाहनेन धूम्रं उत्सृज्यते।

(अ) गच्छति (ब) गच्छन्तम् (स) गच्छता (द) गच्छन्

(ix) गांधिमहोदयः तु महान् .... एव।

(अ) आत्मनि (ब) आत्मनस्य (स) आत्मनः (द) आत्मा

(x) संविधाने .... आस्था अनिवार्या।

(अ) भवताम् (ब) भवदभ्यः (स) भवान् (द) भवद्

(xi) ग्वालियरनगरे .... समाधिः अस्ति।

(अ) राज्ञः (ब) राजानौ (स) प्रजा (द) जना

(xii) .... भाासनं किं किं यच्छति।

(अ) भवताम् (ब) भवतोः (स) भवान् (द) भवता

Edufever™

5. **प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –** **1/2X12=6**

(i) मम .... मित्राणि सन्ति।

(अ) पंच (ब) पंचः (स) पंचाः (द) पंचानि

(ii) मम गृहे जनाः सन्ति।

(अ) चत्वाराः (ब) चत्वारः (स) चत्वारि (द) चत्वार

(iii) .... जनौ गच्छतः।

(अ) द्वौवय (ब) द्वौय (स)द्वौव (द) द्वौ

(iv) सागरवि ववियालये .... शिक्षकाः पाठयन्ति ।

(अ) त्रीणि (ब) त्रे (स) त्रयः (द) त्रयाः

(v) .... काकः आसीत्।

(अ)एका (ब) एकः (स) एकम (द) एकम्

(vi) विद्यार्थिनः .... गुणाः विद्यन्ते।

(अ) पंच (ब) पंचाः (स) द्वे (द) ऐकम्

(vii) ....कर्णाभ्यां श्रुणोमि।

(अ) द्वौ (ब) द्वाभ्याम् (स) द्वे (द) द्वयः

(viii) सा .... वीरबालकस्य माता अस्ति।

(अ) एकस्याः (ब) एकम् (स) एकस्य (द) ऐका

(ix) द ारथः .... पुत्राणां पिता आसीत।

(अ) चतुरः (ब) चतुर्णाम् (स) चत्वारः (द) चत्वारस्य

(x) सः .... पादेन खंजः।

(अ) एका (ब) एकः (स) एकम (द) एकेन

(xi) प्राणाः .... भवन्ति।

(अ) पंच (ब) पंचाः (स) पंचम (द) पंचः

(xii) .... लोकेशु धर्मः रक्षति।

(अ) त्रीणि (ब) त्रेशु (स) त्रिशु (द) त्रयाः

6. **कोष्ठके प्रदत्तधातुरूपस्य उचितम् रूपं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –** **1/2X12=6**

(i) सर्वे .... निरामयाः।

(अ) सन्तु (ब) अस्तु (स) स्तु (द) स्तः

(ii) दुःखी न ....।

(अ) भवताम (ब) भवत (स) भवतु (द) भवतु

(iii) सर्वे ध्यानेन ....।

(अ) पठेत् (ब) पठेयुः (स) पठेत (द) पठेतु

(iv) मिथ्या मा ....।

(अ) वदत (ब) वदतु (स) वदेतु (द) वदसि

Edufever TM

(v) यूयम् पुस्तकं ....।

(अ) याचन्तम् (ब) याचध्वम् (स) याचे (द) याचेथाम्

(vi) त्वं भयामं वनं ....।

(अ) नयेत (ब) नयेताम् (स) नयेः (द) नयेत्

(vii) चौराः पुस्तकं न ....।

(अ) हर (ब) हरत (स) हरतु (द) हरन्तु

(viii) नेता देशहितं ....।

(अ) चिन्तय (ब) चिन्तयतु (स) चिन्तयानि (द) चिन्तयेत्

(ix) मित्रं मम समीपे ....।

(अ) असानि (ब) अस्तु (स) एधि (द) स्ताम्

(x) विद्यायाः तमः ....।

(अ) नश्येत् (ब) नश्येतु (स) नश्ये (द) नश्य्

(xi) समये कार्यं ....।

(अ) करोतु (ब) कर (स) करतु (द) करोत्

(xii) उचितं धनं अपि ....।

(अ) लभेत् (ब) लभेय (स) लभेतु (द) लभतु

7. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् – **1X6=6**

Edufever TM

(i) धिक् (1)...................................

(ii) सिंहः वनस्य (2)......................... अलम्।

(iii) अनुजः (3).................................. वि वसिति।

(iv) सः (4)............................. विना न किमपि करोति।

(v) एकं बसयानम् (5)................................ प्रति गच्छति।

(vi) परीक्षायाः (6)............................... अहं प्रयागं गमिश्यामि।

मंजूषा–

मयि, माम्, पशुभ्यः, मूर्खम्, नगरम्, अनन्तरम्

8. निर्देशानुसारं प्रकृतिप्रत्ययौ विभज्य संयोज्य वा रिक्तस्थानानि पूरयत् – **1X6=6**

(i) खगेन तत्र ....(कूज + क्त)

(ii) इमां प्रतिमां प्रधानमंत्रिः.........................(स्थापय + क्तवतु)

(iii) कपिम् ....छात्रा धावति ।(ईक्ष् + भाानच्)

(iv) उपवि ान्(...................... + भातृ)मानवः चिन्तयति।

(v) भीता (......................... + क्त)वृद्धा गच्छति।

(vi) अहं श्लोकं श्रुतवान्।(.......................... + क्तवतु)

खण्डः 'घ '

. ' पठित – अवबोधनम् ' 35 अंकाः

1. **अधोलिखितं गद्यांशं, पद्यांशं, नाट्यांशं च पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत् –** **15**

(अ) गद्यांशः

मेवाडाधिपतिः महाराणाप्रतापः अरण्ये कतिपयैः विश्वासपात्रैः भटैः सह संकटापन्ने काले विचारमग्नः शिलायाम् उपविष्टः अस्ति। स्वदेशस्य रक्षायै युध्यमानस्य तस्य बहूनि वर्षाणि व्यतीतानि । हन्त! वराकस्य पार्श्वे सेनाया भोजनसामग्र्याः च अभावः विद्यते।अधुना तु सः स्वकीयैः प्राणेरैव स्वदेशं स्वतंत्रं कर्तुम् इच्छति ।

I. एकपदेन उत्तरत– **1/2X2=1**

(i) स्वदेशं कः स्वतंत्रं कर्तुम् इच्छति ?

(ii) महाराणाप्रतापः कुत्र उपविष्टः अस्ति ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत– **2X1=2**

वराकस्य पार्श्वे कयोः अभावः विद्यते ?

III. शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – **1X2=2**

(i) मेवाडाधिपतिः पदं कस्य विशेषणपदम् ?

(अ) भटस्य (ब) प्रतापस्य (स) वराकस्य (द) वसुन्धरायाः

(ii) हन्त ! पदे का विभक्तिः ?

(अ) द्वितीया (ब) तृतीया (स) प्रथमा (द) सम्बोधन

Edufever™

(आ) पद्यांशं **5**

भारतं वर्वते मे परं सम्बलं , भारतं नित्यमेव स्मरामि प्रियम्।
भारतेनास्ति मे जीवनं जीवनं, भारतायार्पितं मेऽखिलं चेष्टितम्।।

I. एकपदेन उत्तरत– **1/2X2=1**

(i) अहं नित्यं कं स्मरामि?

(ii) मया भारताय किम् अर्पितम्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत– **2X1=2**

केन विना मम जीवनं जीवनं नास्ति?

III. शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – **1X2=2**

(i) 'मे' इति पदस्य शुद्धः अर्थः अस्ति–

(अ) मत् (ब) मम (स) मयि (द) अहं

(ii) ' भारतेनास्ति' इति पदस्य सन्धिच्छेदंकुरुत।

(अ) भार+तेनास्ति (ब) भारतेन+स्ति (स) भारतेना+स्ति (द) भारतेन+अस्ति

(इ) **नाट्यांशः –**

अष्टावक्रः – यदि भवान् इच्छति तदा यद् वस्तु भवदीयम् अस्ति तन्मह्यम् अर्पय।
जनकः – राज्यम् अर्पयामि?
अष्टावक्रः – राज्यं भवदीयं नास्ति। एतत् वंशपरम्पराप्राप्तम्।
जनकः – धनं ददामि?
अष्टावक्रः – धनं भवदीयम् नास्ति। एतत् प्रजायाः सकाशाद् आगतम्।
जनकः – शरीरं प्रयच्छामि ?
अष्टावक्रः – आत्मा शरीरस्य अध्यक्षः, न भवान्।
जनकः – स्वकीयं मनः समर्पयामि।
अष्टावक्रः – अस्तु इदम् एव अस्तु। दीयतां मे स्वमनः।

I. एकपदेन उत्तरत– **1/2X2=1**

(i) धनं कस्याः सकाशाद् आगतम्?

(ii) शरीरस्य कः अध्यक्ष?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत– **2X1=2**

जनकः स्वमनः कस्मै ददाति?

III. शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – **1X2=2**

(i) भगवन्! इति सम्बोधनं कस्मै प्रयुक्तम्?

(अ) शरीराय (ब) स्वमनाय (स) जनकाय (द) अष्टावक्राय

(ii) स्वकीयं मनः समर्पयामि? अत्र मनः शब्दस्य किं विशेषणम्?

(अ) समर्पयामि (ब) मनः (स) स्वकीयं (द) कीयं

Edufever™

10. अधोलिखितश्लोकानां अन्वयं मंजूषायाः साहाय्येन पूरयत् – **1/2X10=5**

(अ) मेघश्यामोऽस्मि नो **कृष्णो , महाकायो न पर्वतः।**
बलिष्ठोऽस्मि न भीमोऽस्मि, कोऽस्म्यहं नासिकाकरः।।

अन्वयः– मेघश्यामः (i) .... **कृष्णः न , महाकायः** (अस्मि) (ii) **...............न,** (iii) **....................**
. अस्मि,(iv) **...................... न** अस्मि, नासिकाकरः कः (v) .... अस्मि ।

(आ) न कर्तुं समर्थोऽस्मि चर्चां विचारं , न यज्ञं न दानं न मानं विहारं।
प्रकुर्यां कथं पालनं मे प्रजायाः, क्षणो नास्मि लभ्यो यदा कल्पनायाः।।

अन्वयः– (अहं) चर्चां विचारं न (vi) .... न, दानं न, मानं (न) (vii) .... (च) कर्तुं (viii) ....
. न अस्मि मे प्रजायाः पालनं कथं प्रकुर्याम् यदा (ix) .... क्षणः (एव) (x) .... नास्ति।

मंजूषा –

विहारं, अहं, कल्पनायाः, **पर्वतः,** समर्थः, अस्मि, एकम्,भीमः, **बलिष्ठः**, लभ्यः

11. **रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरूत् –** **1X5=5**

(i) तरवे नमः अस्तु।

(ii) अहंकारेण ज्ञानं नश्यति।

(iii) हरेः शस्त्रं वर्तुलाकारं भवति।

(iv) भारतेन मह्यं शुभाः प्रेरणाः प्रदत्ताः।

(v) भारतं विश्वं कुटुम्बवत् आलोकयति।

11. **अधोलिखितवाक्यानि कथाक्रमानुसारेण संयोज्य लिखत –** **1/2X10=5**

(i) अष्टावक्रः मातरम् अपृच्छत् – मातः! क्व आस्ते मे पिता?

(ii) मात्रा अनुमतः अष्टावक्रः राजसभां गतः।

(iii) अष्टावक्रः पण्डितानां चेष्टितं दृष्ट्वा उच्चैः अहसत्।

(iv) पण्डिताः तं वक्रदेहं बालं दृष्ट्वा हसितुं प्रारभन्त।

(v) हे राजन्! किम् वक्रे देहे आत्माऽपि वक्रः भवति।

(vi) जनकः अपृच्छत् – भो अष्टावक्र! किमर्थं हससि?

(vii) अष्टावक्रस्य शास्त्रपाण्डित्येन सर्वे प्रभाविताः जाताः।

(viii) जनकः स्वमनः अष्टावक्राय यच्छति।

(ix) जनकः प्रभावितः सन् अष्टावक्राय किमपि दातुं यच्छति।

(x) जनकः पराजितः भूत्वा अष्टावक्रस्य पादयोः पतति।

Edufever TM

13. **रेखांकितशब्दानां प्रसंगानुसारं समुचितं अर्थं चित्वा लिखत –** **1X5=5**

(i) भामाशाहः धनस्य साहाय्येन प्रतापं प्रेरयति।

(अ) दानेन (ब) बलेन (स) सहायतया (द) उपयोगेन

(ii) मुनिना आह्लादकरः शब्दश्रुतः।

(अ) अद्भुतः (ब) आकर्षकः (स) आनंददायकः (द) संगीतयुक्तः

(iii) क्षमी दाता गुणग्राही स्वामी पुण्येन लभ्यते।

(अ) राजा (ब) पतिः (स) ज्ञानी (द) संन्यासी

(iv) ते कथं ईदृशं विज्ञानं ।

(अ) दृश्यमानम् (ब) एतत्प्रकारकं (स) चमत्कारपूर्णम् (द) अद्भुतम्

(v) सा मुनेः अन्तिकम् आगतम्।

(अ) अन्ते (ब) समीपम् (स) सुदूरम् (द) अन्तिकम्